

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ละครในโรงเรียนอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้ละคร ด้านการเตรียมการและด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาวิธีการเตรียมการและการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ละคร ในโรงเรียนที่ใช้นวัตกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ละครเป็นแกนในการจัดการเรียนการสอน

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของละครในโรงเรียนเป็นอย่างไร มีการนำไปใช้ในลักษณะ/รูปแบบใด โดยมีจุดมุ่งหมายในการใช้อย่างไร และใช้ละครแบบใดบ้าง
2. โรงเรียนแกนนำในการเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับละคร ได้มีการนำละครไปใช้อย่างไร มีแนวคิดในการใช้ละครอย่างไร มีวิธีการอย่างไร มีจุดมุ่งหมายในการใช้ละครเพื่ออะไร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างประชากร

1.1 ประชากร คือ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูประจำชั้นในโรงเรียนอนุบาลที่เปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 757 โรงเรียน

1.2 ตัวอย่างประชากร คือ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูประจำชั้นอนุบาลในโรงเรียนที่มีการเปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 153 โรงเรียน ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ 153 คน และครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 453 คน รวมทั้งสิ้น 606 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยเครื่องมือทั้งหมด 5 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสอบถามหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนเกี่ยวกับการเตรียมการใช้ละคร
ในโรงเรียนอนุบาล

ชุดที่ 2 แบบสอบถามครูประจำชั้น เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ละคร
ในโรงเรียนอนุบาล

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียน เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการใช้
ละครในหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล

ชุดที่ 4 แบบสัมภาษณ์ครูประจำชั้น เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการใช้
ละครในหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล

ชุดที่ 5 แบบบันทึกการสังเกต วิธีการใช้ละครในการจัดการเรียนการสอนของครู
ประจำชั้นอนุบาล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็นสองส่วนคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่าง
ประชากร และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียน เรื่องการเตรียมการใช้
ละครในโรงเรียนอนุบาลและแบบสอบถามครูประจำชั้น เรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ละคร
ในโรงเรียนอนุบาล ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 50 โรงเรียน โดยการจัดส่งทางไปรษณีย์และ
เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน โดยให้ผู้ตอบส่งกลับมาทางไปรษณีย์ภายในเวลาที่กำหนด

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีตัวอย่าง

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และแบบสัมภาษณ์ครูประจำชั้นไปยัง
โรงเรียนที่คัดเลือกไว้จำนวน 3 โรงเรียน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ
ตามแนวคำถามที่เตรียมไว้ แล้วนำแบบบันทึกการสังเกตวิธีการใช้ละครในการจัดการเรียนการสอน
ไปยังโรงเรียนที่คัดเลือกไว้ จำนวน 3 โรงเรียน เพื่อเก็บข้อมูลโดยการสังเกตและจดบันทึกข้อมูลลงในแบบ
บันทึกการสังเกต

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ
นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียงตามประเด็นต่างๆที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ส่วนแบบสอบถามที่
มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยนำข้อมูลมารวบรวมเรียงลำดับคำตอบจากมาก
ไปหาน้อยและนำเสนอเป็นความเรียง

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกต จากกรณีตัวอย่าง

ในโรงเรียนอนุบาลที่เป็นแกนนำในการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับละคร จำนวน 3 โรง โดยการสรุปเนื้อหาและจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการวิจัย นำไปตรวจสอบความถูกต้องกับหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียน แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษาการใช้ละครในโรงเรียนอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังนี้

1. โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ละครเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมในชั้นเรียนที่มีได้ระบุในแผนการสอน และกิจกรรมนอกชั้นเรียนในโอกาสพิเศษของโรงเรียน การประสานงานของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ คือการมอบหมายให้ครูประจำชั้นเป็นผู้ปฏิบัติในการใช้ละคร แต่มิได้มีการส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับละครแก่ครู ลักษณะการใช้ละครของครูประจำชั้น คือใช้เป็นกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนที่สอดแทรกในกิจกรรมประจำวัน ช่วงกิจกรรมวงกลมและกิจกรรมนิทาน 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ละครที่ใช้ส่วนใหญ่มี 2 ประเภท วิธีการ คือ ครูประจำชั้นเป็นผู้เลือกเรื่องจากนิทาน ที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน แล้วให้เด็กร่วมกิจกรรมละครพร้อมกันทั้งชั้น มีการประเมินความรู้ที่ได้จากกิจกรรม โดยวิธีการสังเกตเด็กขณะทำกิจกรรม และครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าละครสามารถนำมาประเมินพัฒนาการเด็กใน ด้านสังคมและภาษาได้

2. การใช้ละครในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง มีแนวทางปฏิบัติตามแนวคิดทฤษฎีการศึกษาของโรงเรียน โดยนำละครมาใช้เป็นกิจกรรมในหลักสูตร อยู่ในตารางกิจกรรมประจำวัน การประสานงานของหัวหน้าฝ่ายวิชาการมีการวางแผนร่วมกับครูประจำชั้นซึ่งเป็นผู้ใช้ละคร มีการส่งเสริมโดยให้ความรู้เกี่ยวกับละครแก่ครู และให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมละคร ลักษณะการใช้เป็นกิจกรรมประจำวันที่ได้ปฏิบัติทุกวัน ละครที่ใช้มี 3-5 ประเภทมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังมรดกวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เด็กรักในการอ่านหนังสือ และเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ทางศีลธรรม ผ่านกิจกรรมละครที่ครูประจำชั้นและเด็กเลือกเรื่องมาจากวรรณคดีไทย วรรณกรรมเด็ก และเทพนิยาย ซึ่งเด็กทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมละครพร้อมกันทั้งชั้นและแยกเป็นกลุ่มย่อยตามความสนใจ ในกระบวนการที่เป็นลำดับขั้น ที่แตกต่างกันของแต่ละแนวคิดแสดงให้เห็นในลักษณะของการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้มีความสุข และบรรยากาศที่นุ่มนวล สงบและอบอุ่นของละคร มีการประเมินพัฒนาการเด็กที่ได้จากกิจกรรมละครทุกด้าน โดยวิธีการสังเกต การติดตามการเปลี่ยนแปลงของเด็ก และการบันทึกพฤติกรรมตลอดช่วงกิจกรรมละคร

อภิปรายผลการวิจัย

1. การใช้ละครเป็นเทคนิคและกิจกรรมในชั้นเรียน

1.1 ความเข้าใจที่มีต่อการใช้ละคร

- 1.2 ลักษณะของละครที่นำไปใช้ในชั้นเรียน
2. การใช้ละครในหลักสูตรของกรณีตัวอย่าง 3 โรงเรียน

- 2.1 ลักษณะเฉพาะของละครในแต่ละกรณี

- 2.1.1 โรงเรียนไอรัก
- 2.1.2 โรงเรียนน้องหนู
- 2.1.3 โรงเรียนฟ้าคราม

อภิปรายผล

1. การใช้ละครเป็นเทคนิคและกิจกรรมในชั้นเรียน

- 1.1 ความเข้าใจที่มีต่อการใช้ละคร

การนำละครมาใช้ในโรงเรียนอนุบาลจากผลการสำรวจพบว่า กิจกรรมละครได้ถูกนำมาใช้ในสองส่วนคือ ส่วนแรกของการนำมาบูรณาการในการเรียนการสอนในชั้นเรียนแต่มีได้เป็นส่วนที่กำหนดในหลักสูตรและมีจุดมุ่งหมายในการใช้ที่แน่นอน นำมาเป็นสื่อและวิธีการสอนตามความถนัดของครูซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ กลุ่มละครกะจิตริด (มปป.) ที่กล่าวว่า “ความสำคัญของสื่อละคร ที่มีต่อวงการศึกษไทยส่วนใหญ่เป็นเรื่องของเทคนิคการสอนเฉพาะตัว สำหรับครูผู้สอนที่เห็นคุณค่าและมีทักษะในการใช้สื่อนี้เท่านั้น” อีกส่วนหนึ่งเป็นกิจกรรมพิเศษของโรงเรียน เป็นการแสดงที่มีผู้ชมมิได้เน้นให้เด็กเกิดการพัฒนาการเรียนรู้อาจกระบวนการเล่นละคร ชั้นตอนต่างๆของละครจะมาจากการวางแผนของครู มีการพัฒนาละครจนกระทั่งถึงการแสดงจริงในระยะเวลาสั้นๆ จุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความบันเทิงและการแสดงความสามารถของเด็กในการแสดงออก ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงผลงานของโรงเรียนที่ได้พัฒนาเด็กจนมีความสามารถตามที่ได้นำเสนอ

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าโรงเรียนในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมละครเพียงเพื่อเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความบันเทิงและให้ความรู้ ซึ่งแต่มีได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สมกับคุณค่าของละครที่มีต่อการศึกษา ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะนำละครมาใช้ มีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอต่อคุณค่าและประโยชน์ของกิจกรรมละคร ประกอบกับในด้านการส่งเสริมไม่มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียนในเรื่องนี้ อีกทั้งหัวหน้าฝ่ายวิชาการมิได้เข้ามาดูแลในเรื่องนี้ แต่มอบหมายให้ครูเป็นผู้รับผิดชอบฉะนั้นครูซึ่งเป็นผู้ใช้จริงจึงนำมาใช้ตามความถนัดและความเข้าใจของตนเอง ซึ่งอาจมิใช่วิธีการที่จะทำให้ได้ประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาผู้เรียนจากกิจกรรมละคร

- 1.2 ลักษณะของละครที่นำไปใช้ในชั้นเรียน

การนำละครไปใช้ในชั้นเรียนจากผลการสำรวจส่วนใหญ่ พบว่าขึ้นอยู่กับครูผู้สอนแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีแผนล่วงหน้า เพราะในบางครั้งครูอาจนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาใน

สถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่นนำมาใช้เป็นสื่อสร้างความสนใจในขณะนั้นหรือต้องการให้ความรู้เพิ่มเติม สอดคล้องกับ กลุ่มละครกะจิตริด (มปป.) ที่กล่าวว่า สื่อละครต่างๆ ที่นำมาใช้ในหลักสูตรทั่วไป ส่วนใหญ่มีหน้าที่เป็นกิจกรรมประกอบหรือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของการเรียนการสอนเพื่อนำเข้าสู่บทเรียนหรือเพื่อเสริมการเรียนในบทเรียนซึ่งการใช้ในลักษณะนี้ถือเป็นการใช้ที่จำกัดอยู่ในวงแคบ ฉะนั้นจึงไม่มีรูปแบบที่แน่นอนแต่ครูยังเป็นผู้ใช้และควบคุมดูแลกิจกรรม

จากผลการสำรวจพบว่าการจัดกิจกรรมโดยรวมครูจะเป็นผู้รับผิดชอบตั้งแต่รูปแบบกิจกรรม การจัดกลุ่มเด็ก การเลือกเรื่องซึ่งส่วนใหญ่ที่นำมาใช้จะเป็นประเภทยานิทาน การจัดสื่ออุปกรณ์ซึ่งครูจะเป็นผู้จัดเตรียมโดยจะเลือกจากของเล่นที่มีอยู่ในห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่าในกิจกรรมละครนั้นบทบาทสำคัญอยู่ที่ครูประจำชั้น เพราะนอกจากจะเป็นผู้จัดเตรียมแล้วยังเป็นผู้เริ่มและจบกิจกรรม แต่ทั้งนี้กิจกรรมที่เรียกว่าละคร จากการสำรวจส่วนใหญ่มีทั้งกิจกรรมที่มีกระบวนการหรือขั้นตอนมาก เป็นกิจกรรมที่นำมาปฏิบัติในระยะเวลาสั้นๆ มิได้มีความต่อเนื่องหรือพัฒนาให้เป็นกิจกรรมที่เต็มรูป สังเกตจากระยะเวลาที่ใช้ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์

2. การใช้ละครในหลักสูตรของกรณีตัวอย่าง 3 โรงเรียน

ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามเป้าหมายที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ อันหมายถึงองค์ประกอบของพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรที่ครบถ้วน และมีความสอดคล้องภายในองค์ประกอบเหล่านั้น การใช้ละครในหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เป้าหมายของการพัฒนาความเป็นมนุษย์มีความสมบูรณ์ เพราะละครเป็นศาสตร์ทางสุนทรีย์ ที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์ องค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร ตามที่ สจัด อุทรานันท์ (2532) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1) ปรัชญาการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับ 1.1) อภิปรัชญา (Metaphysic) คือ การเรียนรู้เพื่อหลักความจริงต่างๆ 1.2) ญาณวิทยา (Epistemology) คือธรรมชาติของความรู้ และ 1.3) คุณวิทยา (Axiology) คือการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ประกอบด้วย สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) คือ ความงาม และจริยศาสตร์ (Ethics) คือ ความดี

2) พื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน

3) พื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้

4) ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ลักษณะเฉพาะของละครในแต่ละกรณี

2.1.1 การใช้ละครในโรงเรียนไอรัก สะท้อนเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กล่าวว่าการศึกษปัจจุบันต้องนำไปสู่การพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกาย จิต และปัญญา (รุ่งเรือง สุขภิรมย์, 2545) ปรัชญาการศึกษา ตามแนวคิด

มนุษย์ปรัชญาในโรงเรียนไอร์รัก ~~ซึ่งมีเป้าหมายที่ชัดเจนเช่นกันว่า~~ ต้องการจัดการศึกษาให้มนุษย์บรรลุศักยภาพสูงสุดของความเป็นมนุษย์ หรืออันัยหนึ่ง คือการไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งสะท้อนถึงหลักสูตรของโรงเรียนที่จัดการศึกษาบนพื้นฐานขององค์ประกอบของหลักสูตรตามที่ สจ๊วต อุทรานันท์ (2532) อย่างครบถ้วนและสอดคล้องกัน ดังนี้

1) ในด้านปรัชญาการศึกษา นั้นการใช้ละครในโรงเรียนนี้มีทิศทางการจัดการศึกษา ที่เน้นความเป็นองค์รวมของหลักสูตรและความสัมพันธ์ของทุกสิ่งต่อมนุษย์ มิเพียงแต่พัฒนามนุษย์ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านเท่านั้น ยังต้องให้การศึกษที่เชื่อมโยงมนุษย์ กับโลก และจักรวาล สอดคล้องกับทิศทางการศึกษาในมุมมองของความเป็นองค์รวม ตามแนวคิดของ มิลเลอร์ (Miller, R .,2002) ในแบบ Transformation ซึ่งมองว่าโลกมิได้แบ่งเป็นส่วนๆ แต่เป็นองค์รวม และในองค์รวมนั้นต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มนุษย์ทั้งหมดมีวิวัฒนาการไปถึงจักรวาล ซึ่งเป็นแหล่งที่มนุษย์อยู่ แนวการจัดการศึกษาจึงต้องตอบสนองต่อองค์รวมในช่วงชีวิตที่มนุษย์ ดำรงอยู่ ในช่วงเวลาและสถานที่ต่างๆ เพื่อให้เราสามารถเผชิญกับโลกข้างหน้าได้ด้วยตนเอง ซึ่งสะท้อนลักษณะพื้นฐานแห่งปรัชญาการศึกษา ใน 3 ด้าน ได้แก่

1.1) ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งค้นหาความเป็นจริงที่แท้ ว่าคืออะไร ในที่นี้ในการใช้ละครของโรงเรียนไอร์รักสะท้อนภาพความจริงที่เป็นภาพของธรรมชาติ และภาพของมนุษย์ที่ดำรงอยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วทุกมุมโลก ความจริงเหล่านั้นมีหลายด้าน ทว่าความจริงที่คัดกรองมาสู่เด็กในวัยนี้คือความจริงในด้านที่ดีและสวยงาม ที่ทำให้เด็กวัยแรกเริ่ม ได้รู้สึกว่าการมีโลกนี้น่าอยู่ โดยผ่านบทละครและวิธีการถ่ายทอดบทละครที่เต็มไปด้วยความดีงามเช่นกัน ความจริงเหล่านั้นมีทั้งที่เป็นรูปธรรมคือ ภาพของกิจกรรมที่เด็กสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ความจริงที่เป็นนามธรรมคือความมุ่งหมายต่อเด็กที่แฝงไว้ในรูปธรรม และความจริงที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับโลก และจักรวาล คือ ภาพการดำเนินชีวิตของเด็กในบริบทของสังคมของตนที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ดังที่ ส. ศิวรักษ์ (2516) ได้กล่าวถึงความจริงที่แท้มีแนวคิด 3 ทางได้แก่ ความจริงที่เป็นนาม ความจริงที่เป็นรูป และความจริงที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเรียกว่าประสบการณ์

1.2) ญาณวิทยา (Epistemology) หรือธรรมชาติของความรู้ ซึ่งเด็กได้รับในการใช้ละครของโรงเรียนไอร์รัก มาจากความจริงที่เป็นสากล เกิดขึ้นทุกหนทุกแห่ง ในโลก และจักรวาล โดยได้สื่อความจริงที่เป็นมรดกตกทอดของมนุษยชาติ ผ่านเรื่องในเทพนิยาย ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ถูกบันทึกจากการเล่าสืบเนื่องกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ภาพความจริงอีกประการที่ปรากฏในกิจกรรมละคร คือภาพจากการบรรยายธรรมชาติรอบตัวที่เด็กได้ประจักษ์ผ่านบทละครและท่าทางการเคลื่อนไหว ซึ่งครูได้สร้างขึ้นจากท่าทางของมนุษย์ที่แท้อันเป็นสากล

สิ่งเหล่านี้เด็กเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมทางกายคือประสาทสัมผัสทั้ง 5 และ สัมผัสทางใจ ด้วยพลังแห่งความรัก ความเมตตา และการซึบซับสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมละครหุ่นและในกิจกรรมวงกลม ประสบการณ์ดังกล่าวช่วยให้เด็กปฐมวัยพัฒนาความรู้สึกพื้นฐานทั้ง 4 ด้านที่สัมผัสกับโลกที่เป็นจริงรอบตัวอย่างมั่นใจและเป็นสุข ตามที่ รูตคอล์ฟ สไตเนอร์ กล่าวไว้ ได้แก่ พัฒนาความรู้สึกจากการสัมผัส ซึ่งทำให้เด็กไม่ขาดกลัว ด้วยกิจกรรมวงกลมที่เด็กได้สัมผัสตนเองจากท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายในกิจกรรมวงกลม ซึ่งสัมพันธ์กับการพัฒนาความรู้สึกจากการเคลื่อนไหว ที่ทำให้เด็กรู้สึกเป็นอิสระ ท่าทางเหล่านี้ได้ผ่านการพิจารณาโดยใช้หลักความสมดุลทั้งด้านทิศทางและจังหวะการเคลื่อนไหว ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาความรู้สึกสมดุลย์ของร่างกาย ซึ่งทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัยและสงบภายใน ด้วยลักษณะของกิจกรรมละครที่มีลักษณะสบายๆ และผ่อนคลายนี้เองที่พัฒนาความรู้สึกแห่งชีวิต ซึ่งทำให้เด็กรู้จักความสุขและแจ่มใส (นิตยา ศรภักดี, 2543)

1.3) ด้านคุณวิทยา (Axiology) คือการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า เห็นได้ว่าในทางจริยศาสตร์ เด็กได้รับการศึกษาคุณค่าในแง่ความดี จากกิจกรรมซึ่งปรากฏในวิถีทางกิจกรรมละครของโรงเรียนไอรัก โดยส่งผ่านความรู้สึกทางศีลธรรมมาสู่เด็กด้วยกิจกรรมละครหุ่นเสมือนเป็นตัวแทนที่จะนำเสนอแง่มุมของความดี ความเลวซึ่งเกิดขึ้นบนโลกนี้ในทุกๆที่ ทั้งการกระทำและภาพที่ปรากฏต่อสายตาของเด็ก เป็นการนำละครมาใช้ได้สมคุณค่าที่แท้ของละครที่ควรจะมีต่อมนุษย์ สอดคล้องกับ เชนี (Cheney, C. อ้างถึงใน สดใส พันธุมโกมล, 2515) ซึ่งกล่าวว่า ละครควรเป็นแสงแห่งจริยธรรมที่ส่องทางชีวิตมนุษย์ เช่นเดียวกับแสงแห่งศีลธรรมที่ส่งผ่านภาพอันงดงามซึ่งบ่มเพาะความรู้สึกแห่งสุนทรีย์ผ่านกิจกรรมละคร ในขณะนี้ เด็กได้รับการศึกษาคคุณค่าในแง่ความงามอย่างเต็มที่ จากกิจกรรมละครที่สะท้อนคุณสมบัติของศาสตร์แห่งความงามหรือสุนทรียศาสตร์ นั่นคือภาพการแสดงของหุ่นบนโต๊ะ ภาชนะที่นำมาแต่งเป็นบทละคร จังหวะดนตรีและการเคลื่อนไหวในกิจกรรมวงกลม ต่างถูกนำมาสรรสร้างให้มีความงดงามดังงานศิลปะที่สะท้อนภาพแห่งธรรมชาติและภาพชีวิตการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่แท้ ดังที่ สดใส พันธุมโกมล (2515) กล่าวว่าละครจะงดงามได้ต้องได้รับความงามที่สะท้อนมาจากจิตใจมนุษย์ ฉะนั้นการสร้างงานละครให้งดงาม ครูจึงต้องดำรงตนอยู่ในความงาม นั่นคือบทบาทครูในขณะนี้ที่มีความสงบ มีความละเอียดอ่อน ซึ่งสะท้อนภาพของบุคคลที่มีศีลธรรม ภาพความงามนี้เองที่จะประทับรอยลงไปในตัวเด็กแล้วแปรเปลี่ยนเป็นปัญญาที่จะนำเด็กสู่การประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่งดงาม อันนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นอกจากนี้การให้การศึกษาในด้านคุณวิทยา ยังแฝงไว้ในบทละคร ของกิจกรรมวงกลมในแง่คุณค่าของธรรมชาติ ที่มีคุณต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ บทละครได้บรรยายให้เราเห็นว่า ธรรมชาติได้ให้อะไรแก่เราบ้าง และส่งผลให้เราดำรงอยู่บนโลกนี้ อย่างสุขสบายได้อย่างไร

2) พื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียนนั้น ปรากฏจากลักษณะของกิจกรรมละคร ในโรงเรียนไอรัก ที่สะท้อนคุณลักษณะของสุนทรียศาสตร์ อันได้แก่กิจกรรมที่สร้างบรรยากาศให้ อบอวลไปด้วยความสงบและผ่อนคลาย เสียงเพลงและการแสดง แต่แฝงความมุ่งหมายทางศิลปะ ธรรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้และอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก สอดคล้องกับ เพียร์ซ (1993) กล่าวถึงพัฒนาการตระหนักรู้ (Intuition) ของเด็กที่พัฒนาในช่วง 7 ปีแรก ซึ่งเป็นการทำงานอย่างเป็นพลวัตของสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และอารมณ์ความรู้สึก สามารถนำไปสู่กระบวนการ ซึมซับทางศิลปะธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติตามวิถีทางแห่งศิลปะธรรม พร พันธุ์โอสถ (2543) กล่าวว่าเด็กในวัยนี้มีความโดดเด่นในด้านการพัฒนาพลังเจตจำนง (will) ซึ่งสัมพันธ์กับการกระทำของมนุษย์ แต่ในเชิงสำนึกและจิตวิญญาณแล้วเด็กยังขาดความเข้าใจที่แท้จริงต่อสิ่งนั้น การเรียนรู้ในเชิงเชาว์ปัญญาหรือสิ่งที่ป็นนามธรรมค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านการปฏิบัติหรือลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจในเชิงเชาว์ปัญญาในภายหลัง สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมวงกลมที่เด็กได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ทุกๆวัน มิเพียงแต่ผ่านการกระทำจากมือเท่านั้น แต่เป็นการกระทำผ่านทั้งเนื้อหนังตัวของเด็ก อย่างสม่ำเสมอ

3) พื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ในช่วงอายุ 0-7 ปี ซึ่งเป็นวัยแห่งการเจริญเติบโตของร่างกายมนุษย์ รวมทั้งการสร้างรูปร่างและโครงสร้างอวัยวะต่างๆในร่างกาย และการหายใจ นำมาสู่หลักในการจัดกิจกรรมละครของโรงเรียนไอรัก ที่สำคัญประการหนึ่งคือ จังหวะ เพราะเด็กวัยนี้เป็นช่วงวัยแห่งการปรับตัว จังหวะที่สม่ำเสมอตามธรรมชาติ (Natural Learning Rhythm) เหมือนลมหายใจเข้าออกยามที่เด็กสงบ ทำให้เด็กคาดการณ์ได้และส่งผลต่อความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยในเด็ก ทั้งจังหวะของดนตรี การเคลื่อนไหว หรือจังหวะแบบแผนในการจัดกิจกรรม ดังเช่นกิจกรรมวงกลมที่มีลักษณะของการเคลื่อนไหวที่คล้ายจังหวะตามธรรมชาติของการหายใจเข้าออก เช่นการเคลื่อนไหวที่เข้ามาในวงและออกนอกวง เคลื่อนที่ไปทางซ้าย และทางขวา การเคลื่อนไหวที่ช้าและเร็ว หลักการจัดการศึกษาที่สำคัญอีกประการคือ การทบทวนหรือทำกิจกรรมซ้ำๆ ซึ่งโดยปกติเด็กจะมีความต้องการกระทำให้สิ่งเดิมซ้ำหลายๆครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการพัฒนาพลังเจตจำนงของเด็กให้แน่นแฟ้นมากขึ้น (พร พันธุ์โอสถ, 2543) จึงปรากฏในกิจกรรมวงกลมหนึ่งเรื่องได้ใช้เวลา 3-4 สัปดาห์ และการจัดกิจกรรมละครหุ่น ในการเล่านิทานเรื่องเดิมซ้ำๆ ทุกวัน 3-4 สัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับ เพียร์ซ (Pearce, 1993) กล่าวว่า การฟังนิทานแต่ละเรื่องเด็กต้องใช้พลังในการจินตนาการ เซลล์สมองของเด็กต้องการสร้างชุดการเชื่อมต่อใหม่ขึ้น การเล่านิทานซ้ำๆช่วยให้การเชื่อมต่อนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นนั่นหมายถึง ความสามารถในการคิด และการเรียนรู้จะมากขึ้น

4) ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม ในการนำข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมมาสู่การจัดหลักสูตรนั้น สะท้อนภาพที่ชัดเจนในเรื่องของฤดูกาลธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นที่มาของวัฒนธรรมประเพณีต่างๆของท้องถิ่น ในกิจกรรมละครของโรงเรียนไอลริกได้นำข้อมูลเหล่านี้ถ่ายทอดผ่านบทละครในกิจกรรมวงกลม อีกทั้งผ่านเรื่องราวในนิทาน ซึ่งสะท้อนภาพชีวิตที่ดำเนินไปตามครรลองของพุทธศาสนา เช่น การนำนิทานเรื่อง เจ้าชายสิทธัตถะ มาเล่าให้เด็กฟังซึ่งอยู่ในช่วงวันสำคัญทางศาสนา

2.1.2 การใช้ละครในโรงเรียนนองหนู

1) ในด้านปรัชญาการศึกษา โรงเรียนนองหนูได้นำแนวคิดทางพุทธปรัชญาซึ่งมีแนวทางในการฝึกฝนพัฒนาเด็กให้พัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไปพร้อมๆกันทุกด้านอย่างสมดุลย์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นำมาสู่แนวทางการปฏิบัติในกิจกรรมละคร ซึ่งสะท้อนแนวคิดปรัชญาทางการศึกษากลุ่มพิพัฒนนิยม (Progressive) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักที่เน้นพัฒนาเด็กทุกด้านด้วยกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง (Active Learner) อย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศทางการศึกษาในมุมมองของมิลเลอร์ (Miller, R., 2002) ในด้าน Transaction มองว่าการศึกษาคือการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ และบริบททางสังคมรอบๆตัวเป็นการเรียนรู้ที่ผ่านการปฏิบัติ การคิดและการแก้ปัญหา เป็นการกระตุ้นให้พัฒนาการก้าวหน้าไป แนวคิดดังกล่าวได้ปรากฏในกระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนางานละครที่เด็กต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเป็นสำคัญ ตั้งแต่การวางแผน ปฏิบัติ การแก้ปัญหา

2) พื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน ในกิจกรรมละครได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความรู้โดยเด็กเป็นผู้ริเริ่ม และมีปฏิสัมพันธ์กับโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านสติปัญญาของผู้เรียน ส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษาและความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้เป็นการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าแสดงออก และพัฒนาความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของไทย จากการศึกษาได้ชี้ชัดประสบการณ์ตรงด้านวัฒนธรรมในบริบทของสังคมไทยที่โรงเรียนได้สร้างขึ้นทั้งในสภาพแวดล้อมและในวิถีทางการจัดการศึกษา

3) พื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ การใช้ละครในโรงเรียนนองหนู เป็นกิจกรรมละครเฉพาะกลุ่มเด็กที่สนใจ ความรู้จึงมาจากหลักแห่งความสนใจของผู้เรียน ซึ่งได้ลงมือปฏิบัติ นำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตัวของเด็กเอง สอดคล้องกับ เพียเจท์ (Piaget, J., 1966) ได้อธิบายว่าการเรียนรู้เกิดจากผู้เรียนริเริ่มปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ผู้เรียนต้องควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองและลงมือกระทำ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนทางโครงสร้างทางสติปัญญา ในการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามระบบขั้นตอนเน้นการมีบทบาทของเด็ก ในขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาละคร ซึ่งเด็กจะมีส่วนร่วมในองค์ประกอบทั้งหมดคือ

3.1) การเลือกเรื่องและตัวละครที่ตนต้องการแสดง เด็กแต่ละคนได้เลือกตัวละครที่ตนชอบหรือสนใจต้องการเล่นเป็นตัวละครนั้นๆเมื่อเลือกได้แล้วเด็กแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบตัวละครของตนในทุกองค์ประกอบตั้งแต่การทำหุ่น การซ้อมบทบาทการแสดงของตัวนั้น การทำอุปกรณ์ประจำกายของตัวนั้น รวมทั้งการหาเครื่องแต่งกายของตนเองให้สอดคล้องกับการแสดงโฆษณาจริง จุดนี้ทำให้เด็กเข้าถึงตัวละครตัวนั้นๆได้ดียิ่งขึ้นเด็กอาจจะได้เรียนรู้อุปนิสัยบางอย่างจากตัวละครที่ตนแสดงนำมาสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้

3.2) การคิดสร้างฉาก และประดิษฐ์อุปกรณ์ประกอบการแสดง ในการคิดสร้างฉากสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เด็กได้ลองฝึกคิดลองถูกสร้างฉากที่ต้องการโดยคำนึงถึงการใช้จริง พบว่าเด็กได้สร้างและปรับแก้รูปแบบอยู่หลายครั้งกว่าจะได้ในสิ่งที่พอใจ เด็กต้องใช้การคิดแก้ปัญหาในบางจุด ในขั้นของการสร้างฉากพบว่าจะมีเด็กหนึ่งคนที่เป็นผู้นำเพื่อนในการคิดและสร้างสรรค์ฉากซึ่งเพื่อนในกลุ่มให้การยอมรับในความเป็นผู้นำ ทั้งๆที่มิได้มีการเลือกตั้งมาก่อนแต่อย่างไร จุดนี้สะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมที่หลากหลายทำให้เด็กได้พบความสามารถของตนซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาความสามารถนั้นๆในระดับสูงต่อไป ส่วนด้านอุปกรณ์ประกอบการฉากซึ่งเด็กจะต้องคิดหาวัสดุอุปกรณ์มาประดิษฐ์ด้วยตนเอง เช่น ดาบ ธนู กระบอง เป็นต้นซึ่งเด็กจะต้องใช้การสังเกตจากประสบการณ์ที่เคยได้เห็นแล้วนำมาออกแบบและสร้างขึ้นตามความคิดของตน

3.3) การฝึกซ้อมการแสดง ในการฝึกซ้อมการแสดงครูได้นำท่าทางของตัวละครในการแสดงโฆษณามาปรับให้เด็กได้ฝึกซ้อมซึ่งเด็กแต่ละคนจะต้องแสดงท่าทางแตกต่างกันตามบุคลิกของตัวละครที่ตนแสดง เช่นการเดินเข้าฉาก การคลานเข้า การนั่ง การนอน การตีลังกา การต่อสู้ ล้วนเป็นท่าทางที่คล้ายการแสดงโฆษณาแต่ผสมผสานท่าทางที่มาจากความคิดของเด็กเอง ซึ่งในจุดนี้เด็กต้องใช้การสังเกตจากการดูการแสดงโฆษณาจริงและเลียนแบบท่าทางดังกล่าว

3.4) การเลือกผู้กำกับการแสดงซึ่งจะทำหน้าที่อ่านบทจะนั้นจึงต้องเลือกเพื่อนที่สามารถอ่านหนังสือออก ซึ่งความเป็นจริงแล้วหน้าที่ผู้กำกับในที่นี้คือผู้บรรยายบทในการแสดงแต่จะต้องบรรยายทุกครั้งที่เพื่อนซ้อมจึงเสมือนควบคุมลำดับการแสดงไปด้วย

4) ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เด่นชัดได้แก่ข้อมูลทางวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชนชาติไทยที่ครูนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมละครเพื่อปลูกฝังค่านิยมของการดำรงชีวิตตามบริบทของไทย สะท้อนออกมาในการนำเรื่องรามเกียรติ์ มาจัดกิจกรรมละคร นอกจากนี้ยังปรากฏในแนวทางการศึกษาตามพุทธปรัชญา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนน้องหนูให้ความสำคัญในด้านศาสนาพุทธ ซึ่งอยู่ควบคู่กับสังคมและวัฒนธรรมของไทย

2.1.3 การใช้ละครในโรงเรียนฟ้าคราม

1) ในด้านปรัชญาการศึกษา ที่โรงเรียนฟ้าครามนำมาเป็นแนวทางในการใช้

ละคร มีพื้นฐานจากปรัชญาการสอนภาษาธรรมชาติ เชื่อว่าการเรียนรู้แบบองค์รวมเป็นการเรียนรู้ที่มีความมุ่งหมายจริง จึงจัดกิจกรรมที่มีทิศทางสอดคล้องกับ มุมมองทางการศึกษาอย่างเป็นองค์รวมโดยเน้นความเป็นองค์รวมด้านภาษา ตามแนวคิดของ มิลเลอร์ (Miller, R., 2002) ด้าน Transaction ซึ่งมองว่าการศึกษาคือการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ และบริบททางสังคมรอบๆตัว เป็น การเรียนรู้ที่ผ่านการปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาภาษาในระดับสูงต่อไป

2) พื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน ในโรงเรียนพหุวัฒนธรรมได้ใช้วรรณกรรมเด็กเป็นฐานจัดกิจกรรม (literature base) โดยเลือกจากหลักเกณฑ์แห่งความสามารถที่เด็กจะเรียนรู้ได้ ด้วยวรรณกรรมที่เหมาะสมกับเด็กและจัดกิจกรรมละครจากหลักเกณฑ์แห่งความสนใจ จึงเลือกเรื่องจากวรรณกรรมเด็กสนใจ และพบเห็นได้ทุกวันโดยที่ครูได้นำมาใช้จริง สอดคล้องกับ นฤมล เนียมหอม (2540) กล่าวว่า การสอนภาษาจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมให้เด็กคุ้นเคยกับการใช้ภาษาอย่างมีความหมาย หนังสือที่ปรากฏในห้องเรียนจะต้องมีเป้าหมายในการใช้จริง บทละครที่นำมาใช้มีความสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ ครูจึงหยิบยกบางส่วนของเรื่องรavnนำมาจัดกิจกรรมย่อยๆให้กับนักเรียนพร้อมๆกันทั้งห้อง ครูใช้วิธีการเล่าเรื่องให้เด็กฟังซ้ำๆ แล้วจัดกิจกรรมเพิ่มเพื่อสนองความสนใจของเด็กที่มีอยู่ในขณะนั้น สิ่งนี้เป็นบทบาทสำคัญของครูที่จัดการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ไม่ปล่อยให้ช่วงเวลาแห่งความสนใจของเด็กหลุดลอยไป เพราะนั่นคือโอกาสที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในกิจกรรมย่อยที่ครูคิดขึ้น บางกิจกรรมเด็กที่เข้าร่วมเป็นเด็กที่สนใจเท่านั้นซึ่งครูมิได้บังคับแต่อย่างใด

3) พื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมครูให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง อย่างมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและบริบทรอบๆกาย งานละครเป็นกิจกรรมสำคัญที่พัฒนาผู้เรียนทางด้านภาษา การสื่อสาร ซึ่งเมื่อเด็กได้มีโอกาสใช้ในการถ่ายทอดเสมือนเป็นเครื่องมือขยายการเรียนรู้ (ไวทิตถ์ , 1978) ในกิจกรรมละคร ครูจึงเปิดโอกาสให้เด็กได้ถ่ายทอดความคิดของตนผ่าน ภาษาพูด ภาษากาย และภาษาเขียน ด้วยกิจกรรมได้แก่ การนำเด็กวิเคราะห์ตัวละครที่มีในเรื่อง ว่ามีตัวละครใดบ้างพร้อมกับเขียนแผนผังแสดงการวิเคราะห์ซึ่งกระทำไปพร้อมๆกับเด็ก เด็กๆทุกคนจะได้รู้จักตัวละครทุกตัวและครูเปิดโอกาสให้เด็กเลือกที่จะเป็นตัวละครที่เด็กชอบและต้องการจะเป็น ซึ่งครูมิได้จำกัดจำนวนของเด็กที่จะเป็นตัวละครให้เท่ากับจำนวนที่มีจริงในเรื่อง ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นวิธีการจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นสูง ผู้วิจัยเชื่อในการจัดกิจกรรมเช่นนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อตัวของเด็กจากการผิดหวัง เพราะโดยธรรมชาติแล้วโอกาสที่เด็กต้องการเป็นตัวละครตัวเดียวกันมีสูงมาก จุดนี้ครูสามารถแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ในการเขียนแผนผังวิเคราะห์ตัวละครครูจะเขียนอย่างชัดเจนพร้อมทั้งวาดสัญลักษณ์กำกับภาพไว้ เป็นตัวอย่างของวิธีการสอนภาษาตามแนวธรรมชาติ ซึ่งจะปรากฏในทุกกิจกรรมละคร เช่นการฝึก ร้องเพลงและท่าทาง ครูได้นำเนื้อเพลงที่มีภาพวาดกำกับมาให้เด็กดู

เสมอ นอกจากนี้ครูได้นำหนังสือนิทานเรื่องที่มีความใกล้เคียงกันกับเรื่องที่เด็กเลือกไว้มาแล้วให้เด็กฯฟังแล้ววิเคราะห์ความแตกต่างของหนังสือทั้งสองเล่มไปพร้อมๆกับเด็กแล้วได้เขียนตารางการเปรียบเทียบแสดงให้เด็กได้เห็น พบว่ามีเด็กได้เขียนตารางเปรียบเทียบนั้นจากความคิดของตนเองซึ่งต่างจากเพื่อน จุดนี้เป็นอีกแนวทางหนึ่งเด็กได้เรียนรู้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ

จากความมุ่งหมายของครูในข้อหนึ่งที่ต้องจัดกิจกรรมละครเพื่อปลูกฝังให้เด็กรักในการอ่านหนังสือ ให้ความสนใจกับหนังสือมากขึ้น โดยการจัดกิจกรรมละครซึ่งครูเชื่อว่าเป็นการทำหนังสือมีชีวิตชีวา มีความน่าสนใจมากขึ้น กิจกรรมละครจะช่วยให้เด็กรู้จักเรื่องราวในหนังสือมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งพบว่าจากเรื่องราวที่เด็กนำมาแสดงนั้นเด็กบางคนนำมาเล่นด้วยตนเองตามความคิดและความรู้สึกและบางครั้งปรับเปลี่ยนบทบาทตามที่ตนต้องการ จะเป็นได้ว่ากิจกรรมละครที่ครูจัดขึ้นนั้นนำมาสู่พัฒนาการการเล่นของเด็กสร้างสรรค์การเล่นกับวัสดุพันๆได้เป็นระยะ

3) ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สะท้อนอยู่ในการใช้ละคร คือรากฐานทางประชาธิปไตยที่ครูปลูกฝังให้เด็กอย่างกลมกลืนในกิจกรรม ซึ่งปรากฏในส่วนหนึ่งของการใช้ โดยครูให้เด็กมีโอกาสเป็นผู้เลือกด้วยตนเอง แต่อยู่ภายใต้การเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ในกลุ่ม เช่น การที่ครูให้เด็กช่วยกันเลือกโต๊ะนิทานละครหุ่น โดยให้ช่วยกันลงคะแนนเสียง เป็นต้น

ข้อสังเกต

1. จากการเก็บข้อมูลวิจัยจากแนวทางการศึกษาของทั้ง 3 กรณีนั้นพบว่าในกิจกรรมละครในการศึกษาทั้ง 9 ประเภทนั้น จากโรงเรียนทั้ง 3 แห่งค้นพบเพียง 3-5 ประเภทเท่านั้นในช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ทว่าในการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ พบการจัดกิจกรรมละครครอบคลุมถึง 9 ประเภท แต่จะปรากฏอยู่ในช่วงเวลาอื่น ๆ นอกเหนือจากเวลาที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูล หรือไม่ การใช้ละครในรูปแบบทั้ง 5 ประเภท อาจเป็นการสะสมทักษะบางประการซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนางานละครหรืองานทางด้านสุนทรียศาสตร์ ในเวลาต่อไปข้างหน้า แม้ว่าผู้วิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาการเก็บข้อมูลจนทำให้ไม่สามารถติดตามพัฒนาการของผู้เรียนจากกิจกรรมละคร

ในช่วงเวลาของการเก็บข้อมูล เกิดภาพของเด็กบางประการที่พบเห็นจากผลที่ได้ในกิจกรรม ดังเช่น ในโรงเรียนไอรัก พบว่ากิจกรรมละครส่งผลต่อการสร้างสรรค์จินตนาการในการเล่นของเด็กอย่างสูง ส่วนโรงเรียนน้องหนู กิจกรรมละครส่งผลต่อการปลูกฝังให้เด็กสนใจในศิลปวัฒนธรรมไทย ยิ่งขึ้นสร้างทักษะในการทำงานกลุ่ม มีความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออก ความภาคภูมิใจในตนเอง โรงเรียนฟ้าคราม ในกิจกรรมละครเด็กได้รับการพัฒนาในเรื่องภาษา พัฒนาการในการเล่น เด็กจะไม่กลัวที่จะแสดงความคิดเห็นหรือขอความช่วยเหลือจากครู และเด็กกระตือรือร้นต่อการเสนอความคิดเห็นอย่างมาก

2. การใช้ละครของโรงเรียนไอรัก แม้ว่ามีได้ระบุว่าเป็นการศึกษาตามพุทธปรัชญา แต่ใน

ทางปฏิบัติสะท้อนภาพที่สอดคล้องกับวิถีทางการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา เช่นการเล่านิทาน เรื่องเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าและสอดคล้องกับช่วงเวลาวันสำคัญทางศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำละครมาใช้

แนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้กิจกรรมละครเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังความรัก และเห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมของไทย โรงเรียนต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนในความต้องการที่จะ ปลูกฝังวัฒนธรรมความเป็นไทยให้กับนักเรียนในโรงเรียนเป็นอันดับแรก การเปลี่ยนแนวคิดของ บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนซึ่งต้องเห็นพ้องต้องกัน จากนั้นพัฒนาบุคลากรให้มีความรักใน วัฒนธรรมไทยเสียก่อน เพราะครูจะมีอิทธิพลต่อผู้เรียนสูงมาก การกระทำ/พฤติกรรมของครูภายนอกจะสะท้อนออกมาจากจิตใจ/ความคิดของครู ฉะนั้นครูจะปลูกฝังมันได้ดีถ้าครูมีสิ่งนั้นแล้ว ให้ ความสำคัญกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญสูงในด้านวัฒนธรรมดังกล่าวมาช่วยให้การ ศึกษาแก่ครูและนักเรียนในโรงเรียน

นอกจากนี้ควรศึกษาทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ละคร ซึ่งนำมาสู่หนทางที่จะเลือก วิธีการที่เหมาะสมกับนโยบายการศึกษาของโรงเรียน ในทางปฏิบัติครูผู้สอนเองสามารถนำวิธีการ บางส่วนของแนวคิดที่สนใจมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของตนเอง แล้วสอดแทรกศิลปวัฒนธรรม ของไทยเข้าไปไว้ในบางส่วนของกิจกรรม ซึ่งควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ศิลปวัฒนธรรม ไทยเข้ามาสู่ชีวิตประจำวันโดยที่เด็กไม่รู้ตัว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ละครในครั้งต่อไป ถ้าเป็นการศึกษาด้านละครกับการ จัดการเรียนการสอน เป็นที่น่าสนใจที่จะพัฒนางานละครที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพบริบทของสังคมในปัจจุบัน ในการศึกษาวิจัยควรติดตาม การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาของผู้เรียนอันเกิดจากกิจกรรมละคร ซึ่งจะช่วยให้งานละครเพิ่ม คุณค่าต่อการศึกษามากขึ้นกว่าในปัจจุบัน พร้อมกันนั้นควรศึกษาปรัชญาและแนวคิดทางการ ศึกษาในหลากหลายแนวคิด เพื่อที่จะได้เลือกแนวทางที่สอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน อันจะทำให้ งานวิจัยมีคุณค่าต่อการนำไปปฏิบัติจริง